

AZ ELISMERT VÁLLALATI NYUGDÍJPÉNZTÁRAK HELYE TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSUNKBAN

ÍRTA:
KOZÉKY ZOLTÁN

Az öregség, rokkantság, Özvegyesség és árvaság esetére szóló kötelező biztosítást az 1928: XL. törvénycikk a magánalkalmazottakra is kiterjedő hatállyal valószínűsítette meg és ennek a biztosításnak ellátását országosan, központosítottan a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete (MABI) feladatává tette.

A magánalkalmazottak (tisztviselők, művezetők, kereskedősegédek és hasonló jellegű, rendszerint havi vagy évi javadalmazású alkalmazottak) azonban nem kivétel nélkül és feltétlenül esnek öregségi stb. biztosítás kötelezettsége alá.

A kötelezettség függ a javadalmazás nagyságától. Nem terjed ki nevezetesen azokra a magánalkalmazottakra, akiknek javadalmazása a – törvény hatálybalépésekor havi 500, illetőleg évi 6.000 P-ben, jelenleg pedig havi 800, illetőleg évi 9.600 P-ben – megállapított összeget (értéket), az ú. n. bérhatárt meghaladja.

A bérhatárt meghaladó javadalmazású magánalkalmazottak a szociális biztosítás védelmét, előnyeiket a MABI kötelékében – a törvényszabta feltételekhez képest önkéntes biztosítás útján vehetik igénybe.

De a bérhatárnál alacsonyabb javadalmazású magánalkalmazottak sem esnek biztosítási kötelezettség alá, tehát nem tartoznak a MABI kötelékébe abban az esetben, ha elismert vállalati nyugdíjpénztárnak tagjai.

Vajjon mi az oka, célja az utóbb említett jogcímen való mentesítésnek? Pótolja-e a mentesített

alkalmazott és családja javára az elismert vállalati nyugdíjpénztár a kötelező biztosítás közjogi jellegű intézményének szociális védelmét? Ez az elrendezés nem jár-e a biztosítási kötelezettség alóli tömeges mentesüléssel és ennek hatásaként nem veszélyezteti-e az öregségi stb. biztosítás területén a MABI eredményes működését s a MABI tagjainak érdekeit azzal, hogy a MABI kötelékében a kedvezőtlenebb kockázatú elemek maradnak?

Ha kérdéseinket a törvény megalkotásának idejére vetítjük, azokra választ találunk a törvény miniszteri megokolásában.

A törvény előkészítője eredeti elgondolás szerint kötelezővé kívánta tenni, hogy az összes magánalkalmazottak a MABI kötelékébe kerüljenek. Tartott ugyanis attól, hogy ha a biztosítási kötelezettség alól való mentesülést lehetővé teszik, a kedvező kockázatú elemek kiválása folytán a MABI kötelékében megmaradó magánalkalmazottak kockázati szempontból kedvezőtlenebb tömeggé alakulnak át. Szociális megfontolások azonban az eredeti álláspont módosulását eredményezték. A megfontolások azon a tényen alapultak, hogy a törvény előkészítésekor számos vállalatnál már működött nyugdíjintézmény (nyugdíjpénztár, nyugdíjalap, nyugdíjgyegesület). E nyugdíjintézmények között olyan is volt, amelynél az összes költségeket a fenntartó vállalat viselte, amely tehát tagjainak azok megterhelése nélkül adott szolgáltatásokat. A többi nyugdíjintézménynél is a költségek túlnyomó részét a vállalatok fedezték. Összehasonlítással megállapítható volt az is, hogy a törvényben biztosított szol-

altatások a nyugdíjintézményektől járó szolgáltatások mértékét nem érik el. Ez a megállapítás - miként a törvény megokolása is nyomatékosan hangsúlyozza – természetesen nem jelenti a kötelező biztosítás intézményének, illetőleg szolgáltatásainak lebecsülését. A vállalati nyugdíjintézmények más feltételek mellett adják a magasabb értékű nyugellátást, így például a vállalati nyugdíjintézményeknél magasabb a járulékkulcs, a költségek nagyobb hányadát a vállalat fedezi, az alapszabályszerű szolgáltatásokra a várakozási idő hosszabb, mint a kötelező biztosításban. A feltételek különbözősége folytán a vállalati nyugdíjintézménynek – mondhatjuk – szükségképpen lényegesen magasabb értékű szolgáltatásokat kell adnia.

A törvényalkotó tekintettel volt arra is, hogy a szolgáltatások összehasonlításánál nem elégséges kizárólag a kilátásba helyezett szolgáltatások mennyiségét számításba venni, hanem elsőrendű fontosságú a szolgáltatás biztonságának értékelése is. Az ilyen irányú vizsgálódás megnyugtató eredményre vezetett. A figyelembe jövő nyugdíjintézmények fenntartó vállalatainak anyagi ereje elég biztosíték arra, hogy ezek a nyugdíjintézmények nemcsak ígérenk magasabb értékű ellátást, hanem a kilátásba helyezett szolgáltatásokat ugyanazzal a biztonsággal valóban folyósítják is tagjaiknak, mint a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete a kötelező biztosítás alapján járó s mintegy az állam által biztosított törvényes szolgáltatásokat.

Az érdekelt magánalkalmazottak szempontjából tehát kétségtelenül előnyösnek látszott annak lehetővé tétele, hogy továbbra is tagjai maradhassanak olyan vállalati nyugdíjintézménynek, amely részükre biztonságosan nyújt a kötelező biztosításban elérhetőnél magasabb értékű szolgáltatásokat.

A vállalati nyugdíjintézmények eredményes továbbműködésére számítani azonban csak úgy lehetett, ha a nyugdíjintézmény kötelekébe tartozó magánalkalmazottak a biztosítási kötelezettség alól mentesülnek. Valószínűnek látszott ugyanis, hogy abban az esetben, ha a nyugdíjintézmény tagjait a biztosítási kötelezettség alól nem mentesítik, a nyugdíjintézmények fenntartását anyagi okok lehetetlenné teszik. Különösen számolni kellett ebben a vonatkozásban azzal, hogy a nyugdíjintézmények fenntartásának terhét nagyobb részben a vállalatok viselték. Elsősorban tehát valószínűleg a vállalatok törekedtek volna a kettős biztosítással (egyfelől a nyugdíjintézmény fenntartásával, másfelől a kötelező biztosítással) járó terheik csökkentésére. De hasonló törekvéssel számolni lehetett a terhek viselésében részes alkalmazottak oldaláról is. Minthogy pedig a kötelező biztosítás terhének viselése elől az érdekelték saját elhatározásukból nem térhettek volna ki, valószínűnek látszott, hogy a vál-

lati nyugdíjintézmény megszüntetésének lehetőségével élnek.

Végeredményben tehát a kötelező öregségi stb. biztosítás megvalósulása azokra a magánalkalmazottakra, akik vállalati nyugdíjintézmény tagjai voltak, szociális szempontból a korábbinál kedvezőtlenebb helyzetet teremtett volna. De a nyugdíjintézmények fenntartása vállalati érdek is, mert azok megszűnésével – a törvény megokolását idézve – „a vállalatok elvesztenék azt az eszközt, melynek felhasználásával anyagilag megalapozhatták alkalmazottaiknak hűségét, ragaszkodását és azt, hogy az alkalmazottak teljes odaadással fáradjanak az anyavállalat üzleti sikerein.”

A főbb vonalakban érintett szempontok mérlegelésével a törvényhozó kétségtelenül megokolta tette lehetővé, hogy vállalati nyugdíjintézmények a törvény hatálybalépése után is működhessenek. A megoldás módjaként a törvény életre hívta az „elismert vállalati nyugdíjpénztár” társadalombiztosítási jogintézményét s kimondta, hogy az a magánalkalmazott, aki elismert nyugdíjpénztár tagja, az öregségi stb. biztosítás kötelezettsége alól mentesül.

Ezzel a megoldással a magánalkalmazottak nyugdíjbiztosítása a következőkben összegezhető elrendezéshez jutott:

1. a bérhatárt meg nem haladó javadalmazása magánalkalmazott a MABI-nál öregségi stb. biztosításra kötelezett, de mentesül e kötelezettség alól, ha a belügyminiszter által elismert vállalati nyugdíjpénztár tagja;

2. a bérhatárt meghaladó javadalmazású magánalkalmazottra a biztosítás kötelezettsége nem terjed ki; elismert nyugdíjpénztárnak az ilyen alkalmazott is – aki különben (a törvényes feltételek szerint) a MABI-nál önkéntesen biztosítható – tagja lehet;

3. bármely magánalkalmazott tagja lehet a munkaadó vállalata által esetleg fenntartott nyugdíjkiegészítő (el nem ismert) pénztárnak; az ilyen nyugdíjpénztári tagság azonban a biztosítási kötelezettséget nem érinti.

Az elismert vállalati nyugdíjpénztár létesítésének, fenntartásának, működésének kérdéseit az erre vonatkozó jogszabályok, nevezetesen az 1928: XL. törvények XI. fejezetében (145-154. §-aiban) foglalt rendelkezések, valamint az ezek végrehajtásáról szóló 6002/1928. eln. N. M. M. számú rendelet és az illető nyugdíjpénztár alapszabálya kimerítően rendezik. Az említett jogszabályok ismertetése ez alkalommal nem célunk. Ebben a vonatkozásban most csak azt jegyezzük meg, hogy az elismert vállalati nyugdíjpénztár jogintézményét s ennek működését a törvény beillesztette a társadalombiztosítás hatalmas intézményének keretébe,

működési menetébe. Gondoskodott arról, hogy valóban csak olyan elismert nyugdíjpénztár létesülhessen és működhessen, amely tagjait a kötelező biztosításban elérhetőnél magasabb értékű szolgáltatásokban részesíti.

A jogi helyzet tüzetes ismertetése helyett megkíséreljük néhány szóval, adattal megvilágítani azt a kérdést, hogy az elismert vállalati nyugdíjpénztár jogintézménye megfelel-e annak a várapozásnak, megközelíti-e azt a célt, amelynek jegyében és szolgáltatóra az emelkedett szociális érzésű törvényalkotó életre hívta.

Az elismert nyugdíjpénztárak számának, taglétszámának és vagyoni helyzetének alakulásáról az alábbi táblázat adatai tájékoztatnak:

Év	A nyugdíj-pénztárak száma	Tényleges szolgáltatóban álló tagok száma	Járadékos tagok száma	Vagyon millió pengőben
1929	85	14.339	—	71
1930	85	16.238	541	105
1931	84	15.396	1.016	122.1
1932	84	14.371	1.499	136.8
1933	84	13.820	1.971	147.2
1934	84	13.897	2.338	157.2
1935	84	13.595	2.739	173.1
1936	84	14.308	3.049	185.4
1937	82	14.963	3.223	201
1938	85	16.041	3.587	224.2
1939	88	17.499	4.366	253.8
1940	89	18.879	5.014	284.6
1941	95	21.971	5.721	366.7

A táblázat adatainak kiegészítésül megemlítjük, hogy az 1942 év folyamán 11, az 1943 évben pedig ezideig 5 új nyugdíjpénztár alakult. Ennek folytán jelentősen növekedett természetesen a nyugdíjpénztárak taglétszáma és vagyona (járuléktartaléka) is.

Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy a nyugdíjpénztárak mennyiségi fejlődése – a gazdasági válság éveinek kivételével – állandósult s következőképpen e jogintézmény szociálpolitikai jelentősége is növekedett.

A nyugdíjpénztárakra vonatkozó egyes adatokat a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének ugyanarra az időpontra vonatkozó, mégpedig az 1941 évi december hó 31-i helyzetet feltüntető adataival párhuzamba állítva a következőket látjuk:

Taglétszám	Nyugdíjasok (járadékosok) száma	Özvegyi nyugdíjak (járadékok) száma	Árvajáradékok száma	Járadékos szülők száma
Nyugdíjpénztárak...	21.971	4301	1121	295
MABI	91.972	7114	2659	816

A közölt adatok értékelésénél figyelmet kívánnak a következők.

A taglétszámra vonatkozó adatoknál tudni kell, hogy a nyugdíjpénztári adat azokat a tagokat is felöleli, akiknek javadalmazása a bérhatárt meghaladja, akik tehát akkor sem lennének a MABI tagjai, ha a nyugdíjpénztári tagság nem járna a biztosítási kötelezettség alól való mentességgel. Kétségtelen mégis, hogy a nyugdíjpénztári tagok zöme a nyugdíjpénztári tagságból folyó mentesítés hiányában a MABI kötelékébe tartoznék. Megállapítható tehát, hogy elismert nyugdíjpénztári tagság jogcímén igen jelentős számú magánalkalmazott mentesül a biztosítási kötelezettség alól.

A nyugellátásban részesülők számadatait összehasonlítva szembeszökő, hogy a nyugdíjpénztáraknál ezeknek a száma feltűnően nagy. Itt azonban figyelembe kell venni azt, hogy az ellátottak között jelentős számmal vannak olyanok, akiknek ellátási igénye még a törvény hatálybalépése előtt a volt nyugdíjintézménnyel szemben, vagy később ugyan, de túlnyomórészt a volt nyugdíjintézmény kötelékében szerzett tagság alapján nyílt meg. Másik jelentős ok az, hogy a nyugdíjpénztárak általában nyugellátást adnak azoknak a volt tagjaiknak is, akiket a fenntartó vállalat a várakozási idő (10-15 év) betöltése után önhibájukon kívül bocsátott el szolgálatából.

A szolgáltatások mennyiségére vonatkozó adatok szerint az 1941 évben a nyugdíjasok, illetőleg járadékosok, özvegyek, árvák és szülők részére összesen kifizettek:

a nyugdíjpénztárak kereken	15,565.000 P-t
a MABI „	3,004.000 P-t

A vonatkozó adatokból megállapíthatóan a nyugdíjpénztáraknál az egy-egy nyugdíjasra, özvegyre, árvára, félárvára jutó 1941 évi átlagösszeg meghaladja a havi 260,130,50,25 P-t, míg a MABI azonos jellegű 1941 évi szolgáltatása átlagösszegben megközelítőleg havi 40, 20, 10, 6 P volt.

A most említett adatok azonban nem alkalmasak a szolgáltatások értékelő Összehasonlítására. A nyugdíjpénztárak között ugyanis több évtizedes tagságon alapuló ellátások is vannak. Ezzel szemben a MABI által folyósított ellátások alapja legfeljebb 13 évi tagság.

A szolgáltatások összehasonlító értékelésére alkalmasabb a következő példa:

	Járadékalap havi összege	Nyugdíj havonként	
		10 évi tagság után	40 évi tagság után
	P	P	P
Nyugdíjpénztár ...	400	160	400
MABI	400	43.50	136.50

Példánk szerint a nyugdíjpénztári tagságon alapuló szolgáltatás azonos járadékalap mellett többszöröse a kötelező biztosítás alapján járó szolgál-

tatásnak. Ez nem csupán a nyugdíjpénztári tagság viszonylagosan magasabb értékűségét bizonyítja, hanem egyben azt is, hogy a nyugdíjpénztári ellátás az ellátott számára lehetővé teszi tényleges szolgáltatásának idejében elért életszínvonalának megközelítő megtartását.

Tény, hogy a nyugdíjpénztári tagság fenntartása lényegesen nagyobb anyagi áldozattal jár, mégpedig főleg a munkaadó részéről. Alig vitatható azonban, hogy az elérhető nagyobb eredmény, főleg az alkalmazott szempontjából, nagyon megéri az érte hozott áldozatot.

Említettük, hogy a szolgáltatások értékelésénél a törvényhozó figyelemmel volt a nyugdíjpénztári szolgáltatások biztonságos folyósításának szempontjára is. A tapasztalat szerint az ellátási igények fedezése és kielégítése tekintetében a nyugdíjpénztárak működése megfelel a követelményeknek. Bizonyosságul elég itt arra utalni, hogy az 1941 évi december hó 31-én a nyugdíjpénztárak vagyona 366,700.000 P volt. Ez a nyugdíjpénztárak egyidejű járuléktartalék-szükségletét túlnyomórészt fedezte. Ez a hatalmas vagyon a 6002/1928. eln. N. M. M. számú rendelet 19. §-ában előírt rendelkezésekkel megjelölt értékekbe volt elhelyezve, mégpedig a következőképpen:

	Millió pengőben
Ingatlan	174.1
Értékpapír	84.1
Fenntartó vállalatoknál.....	86
Egyéb helyen követelések	22.5
Összesen	<u>366.7</u>

Az 1941 december 31-én ingatlanba elhelyezett 174.1 millió pengőből 150 '5 mii ló pengő 283 bérházban, 23.6 millió pengő pedig 45.680 k. hold mezőgazdasági és erdőingatlanba volt befektetve.

(Nem összehasonlítással, csupán tájékoztatásul említjük meg, hogy ugyancsak 1941 december 31-én a MABI-nál az öregségi stb. biztosítás járuléktartalékalapjának vagyona kereken 125,000.000 pengő volt, amiből ingatlanokba 22,251.000 P volt befektetve.)

Az elismert vállalati nyugdíjpénztár társadalombiztosítási jogintézményét a törvényhozó abban a reményben és azzal a céllal hívta életre, hogy az a kötelékébe tartozó magánalkalmazottak részére biztonságosan nyújt több szolgáltatást annál, amelyet ugyanazok a magánalkalmazottak a MABI-tól a kötelező biztosítás alapján kaphatnának. Az ismertetett adatok, a nyugdíjpénztárak immár tizenötödik esztendő működése során szerzett tapasztalatok arra vallanak, hogy ez a jogintézmény megfelel a létesítéséhez, működéséhez fűzött várakozásoknak. Ez egyben létjogosultsága igazolásának is tekinthető. Más kérdés, hogy a magánalkalmazottnak a MABI kötelékéből mind nagyobb számban kiválása miképpen befolyásolja a MABI működésének, a MABI kötelékében maradó magánalkalmazottak öregségi stb. ellátásának kedvezőbbé tételére irányuló törekvéseknek eredményességét. Reméljük azonban, hogy a MABI és a nyugdíjpénztárak – mint ugyanazon célra törekvő intézmények – kölcsönhatása a szolgáltatások területén végeredményben a magánalkalmazottak összességére nézve előnyös kiegyen-